

РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РЕФОРМАТОРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

УДК 371.4.035.3

Ірина Кізін, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри методики трудового та професійного навчання і декоративно-ужиткового мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РЕФОРМАТОРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

У статті обґрунтовано науково-просвітницький характер ідей реформаторської педагогіки, висвітлено рекомендації щодо використання досвіду реформаторської педагогіки у процесі трудової підготовки та естетичного виховання студентів.

Ключові слова: трудова підготовка, художньо-естетичне виховання, реформаторська педагогіка.

Літ. 6.

Актуальність проблеми визначається тим, що метою сучасного виховання є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, всебічний розвиток її природних здібностей і задатків, що відображено у працях педагогів та діячів української культури в діаспорі. Це обумовлює необхідність висвітлення ідей реформаторської педагогіки з метою використання цього досвіду в сучасних умовах.

Стан розробленості проблеми. Спадщину реформаторської педагогіки досліджували Б. Ступарик, І. Прокоп, Г. Кемінь, Т. Петрова, В. Кравець, О. Караманов, однак проблема художньо-естетичного виховання студентської молоді шляхом використання досвіду реформаторської педагогіки сьогодні детально не вивчена.

Мета статті – обґрунтувати перспективи використання досвіду реформаторської педагогіки у процесі трудової підготовки та естетичного виховання студентів.

Виклад основного матеріалу. Основною метою сучасного освітнього процесу є всебічний і гармонійний розвиток особистості, формування системи особистісних, загальнолюдських, професійних якостей. Трудове навчання має високий розвивально-виховний потенціал, що впливає на свідомість і підсвідомість особистості, виховує та розвиває інтелектуальну та психічно-емоційну, моральну сфери, а також позитивно впливає на фізичне здоров'я людини.

Головною метою художньо-трудової освіти стає загальний і професійний розвиток особистості студента, формування ціннісного ставлення до мистецтва, культури мислення та культури почуттів засобами художніх образів різних видів мистецтва, декоративно-ужиткового зокрема. У процесі викладання дисциплін художньо-

естетичного циклу перед викладачем постають завдання: надати студентам знання про види мистецтва та засоби їх виразності; розвинути художньо-естетичний смак; здатності виражати власне ставлення до творів мистецтва, навички творчої діяльності у мистецькій сфері, що дає можливість самореалізації тощо.

Одним із шляхів реалізації поставлених завдань є використання досвіду реформаторської педагогіки. Проблема художньо-естетичного виховання була надзвичайно актуальною у реформаторській педагогіці. Реформаторська педагогіка – це різномірний і різнобічний рух, до якого входило багато педагогічних напрямів і течій, які розробляли різні шляхи реформування школи. Одним із здобутків системи національної освіти в українській Західній діаспорі є збереження та розвиток на рівні методології та на практиці ідей реформаторської педагогіки, вільного виховання, поваги до дитини як особистості, визнання її самоцінності і самодостатності.

До реформаторської педагогіки належали не лише течії і напрями, а й окремі педагоги, творці власних авторських шкіл. Одним із її напрямів є нове виховання з його новими школами, що спиралися на педоцентричні позиції і вільний розвиток особистості; експериментальна педагогіка, що будувала свою концепцію на кількісних методах природничих наук; трудова школа з її ідеями активізму та мануалізму й підготовки до життя; соціальна педагогіка П. Наторпа, який підкреслював суспільний характер виховання та його зумовленість суспільним життям; педагогіка особистості Г. Гаудіга, який розробляв ідеї художньо-творчого розвитку особистості на основі самодіяльності і творчості [3, 774].

Враховуючи актуальність ідей реформаторської педагогіки у світовій та українській педагогіці,

РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РЕФОРМАТОРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

зокрема у просторі західної діаспори, необхідно спробувати повернути в сьогодення ці надбаня вітчизняної педагогіки, які залишаються малодослідженими і недостатньо використовуються.

Вивчення особливостей дослідження дитини у реформаторській педагогіці, як течії у світовій педагогіці, яка активно розвивалася протягом ХХ ст. за кордоном, а впродовж останнього десятиліття набула популярності й в Україні, представлена різними напрямками, що дозволяє широко використовувати порівняльні методи дослідження, визначити підходи, що є актуальними для сучасної педагогічної теорії і практики.

Багато представників реформаторської педагогіки у світі і в Україні (Г. Кершенштейнер, Д. Дьюї, Е. Клапаред, С. Русова, Е. Жарський та ін.) говорили, про велику роль художньо-естетичного виховання у формуванні особистості. Зокрема, важливим для розуміння краси навколишнього світу є формування у дітей художнього смаку та цінностей засобами мистецтва.

Зміст науково-просвітницької та педагогічної діяльності Е. Жарського (1906 – 2003) виявляє енциклопедичність знань, різновекторність в конкретизації основних напрямків: науково-природничу діяльність, фізкультурно-виховна, науково-педагогічна, освітньо-організаційна, просвітницько-виховна, спортивно-організаційна.

Основні праці Е. Жарського написані в Україні (до 1944 року) та діаспорі: “Основи спортивного тренінгу” (1931); “Історія українського фізичного виховання” (1933); “Руханка, гри, забави” (1956); “Творча функція виховання” (1959); “Історія виховання” (1960); “Виховні пляни // Програми навчання і виховання” (1960); “Старі й нові методи. Шість виховних хиб” (1964); “Загальна педагогіка” (1965); “Географія України” (1965); “Виховна психологія” (1965); “Історичні основи виховання” (1965); “Виховання та його мета” (1966); “Педагог прогресивізму” (про Д. Дьюї) (1966); “Виховання: суть, мета, курс працівників докільця” (1967); “Напрявні української виховної системи” (1967); “Мистецтво навчання” (1969); “Велетні педагогіки національної культури” (1970); “Педагогіка ХХ ст.” (1972); “Мета й ідеал виховання” (1974) тощо.

До предметного кола науково-педагогічної діяльності Е. Жарського входить проблема виховання у системі стосунків: держава і освіта, особистість і держава; аналіз і схвалення “нових течій” у вихованні; аналіз і критика авторитарної, “традиційної” педагогіки; встановлення спільних рис у “педагогіці культури” та теорії національного виховання; пріоритетність національного виховання над класовим і державницьким;

обґрунтування мети і завдань національного виховання.

Зміст науково-педагогічної діяльності Е. Жарського становлять науково-педагогічні погляди про значення родинного, материнського виховання; роль учителя як суб’єкта виховання; особистість вихованця; мета виховання; процес виховання; національне виховання; традиційне виховання; нове виховання.

Формулюючи рекомендації щодо використання досвіду реформаторської педагогіки у процесі трудової підготовки та естетичного виховання майбутніх учителів, слід уникати помилок “старої” школи, які і сьогодні присутні у процесі виховання і з якими необхідно ознайомити студентів.

Е. Жарський так визначає основні прикмети традиційної “старої” школи у роботі з учнівською молоддю: педагогіка старої школи формувала всіх за одним зразком і в процесі виховання не враховувала індивідуальності учня, його природного розвитку ... звернено увагу на строгу дисципліну ... покарання стало головним засобом у вихованні; ... у системі “старої” школи головну увагу звернено на інтелектуальні процеси ... вимога запам’ятовування, опанування знання в усталених формулюваннях, розмірений спосіб шкільного життя, що обмежувало самостійність і критичність мислення учнів, формувало консерватизм мислення; ... беззаперечний авторитет підручника і вчителя; учень є лише пасивним предметом і приймачем інформації; фізичне, художнє виховання не знайшло належного місця в загальній програмі [2, 26 – 27].

Цінними є підсумки Е. Жарського про дослідження ідей і напрямів реформаторської педагогіки: “Традиційна школа”, сконцентрована на праці вчителя, поступається “новому вихованню”, яке концентрується на праці учня. Змінюється ставлення вчителя до учня. Відкривається виховна роль ігор та спорту у вихованні молоді; ревізується поняття кари, попирається виховання у молодіжних організаціях і т.п. Різні педагогічні системи по-різному вирішують проблему мети виховання. Важко знайти якусь однозгідність, бо натрапляється тут на деякі труднощі; лібералізові протиставиться авторитаризм, індивідуалізові – усупільнення, свободі – примус, суб’єктивізові – об’єктивізм, свободному вихованню – муштрування, ідеалізові – матеріалізм, натуралізові – гуманізм. Практичні вартості педагогічних напрямків знаходять свою оцінку на основі того, в якому ступені організація виховання відповідає моральним, політично-суспільним, науковим, культурним і економічним вимогам даної суспільності і держави [2, 38].

РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РЕФОРМАТОРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Термін “виховання” Е. Жарський трактує “і як дію (“його вміло виховують”), і як результат цих дій (“добре (чи зле) вихована дитина”), і як самий процес, зазначаючи при цьому, що “деколи поєднують ці три складники і говорять про “виховання” водночас як про дію, процес і результат” [1, 10].

Таким чином виховання охоплює і естетичні почуття, які не тільки допомагають, а й впливають на дії на особистості, щоб правильно сприймати і цінити все прекрасне що нас оточує, як результат, зберегти ті культурні надбання, що є цінними і є обов’язковими для збереження роду і нації.

Виховання потреби і здатності створювати прекрасне в житті та розвиток творчих здібностей, опанування певного обсягу знань і практичних навичок у галузі образотворчого мистецтва, залучення їх до декоративно-ужиткового мистецтва, а головне – привчання студентів будь-яку роботу виконувати красиво, гармонійно і естетично.

Процес виховання Е. Жарський тлумачив як розвиток людини, обґрунтовуючи таке положення: “Найбільш загальне окреслення терміну “виховання” визначає його як переформування людини, отже звертає увагу на якісь переміни, зміни. Ряд змін, які доводять до якогось нового стану звемо процесом. У тому значенні говоримо про розвиткові процеси ... подібно говоримо і про процес виховання як про певний ряд змін, що доводять до нового фізичного і психічного стану людини; тому вимагаємо, щоб цей новий стан під оглядом своєї вартості був вищим і кращим від початкового стану. Якщо виховний процес досягне цього – тоді цей процес звемо розвитком. Звідси у вихованні говоримо про розумове, моральне й естетичне виховання, отже про розвиток різних сторін психіки людини, чи про розвиток організму людини, про його фізичний розвиток” [1, 10].

Естетичне виховання має свої завдання, які є актуальними і на які потрібно звертати увагу при вихованні сучасної молоді, зокрема наших студентів, які будуть виховувати наших дітей які в свою чергу будуть підтримувати, зберігати і передавати традиції українського народу нашу культуру і надбання. “Піклування над молоддю, передавання підростаючому поколінню культурних вартостей, формування особовості – це один безперервний, постійний, нерозривний і завжди активний виховний процес” [1, 21].

Декоративно-ужиткове мистецтво, якраз і є джерелом естетичного виховання, яке вивчають наші студенти, щоб бачити все те прекрасне в мистецтві, природі, любити все, що навколо нас,

розуміти прекрасне, даючи правильну естетичну оцінку.

Е. Жарський розглядав *естетичне виховання* як завдання “... виховувати естетику зорових, слухових чи дотиково-м’язевих вражінь (рисунок, різьба, малярство, музика, мистецтво слова, національний танок, ритміка, драматизація й ін.)” [1, 31].

Важливим є зв’язок естетичного і морального виховання. Прекрасне як предмет естетичного впливу на студента викликає також моральні почуття, наприклад, роль краси рідної природи у вихованні любові до Батьківщини. Естетичне виховання сприяє підвищенню ефективності трудового виховання студентів. Вихованню любові до праці допомагає чіткість її організації, злагодженість і ритмічність дій, раціональна організація робочого місця, естетичний вигляд виробу як результату такої праці. Взаємопов’язані естетичне та фізичне виховання, адже здоров’я, належний фізичний розвиток, красива постава впливають на естетичний розвиток людини. Фізичне виховання пов’язане і з трудовим вихованням, оскільки полегшує виконання трудових операцій і процесів. Сприяє воно і здійсненню моральних вчинків, докладанню вольових зусиль, вияву моральної стійкості й витривалості.

Провідні завдання виховання студентів визначені пріоритетними напрямками реформування виховання, визначеними Державною національною програмою “Освіта” (“Україна ХХІ століття”). До них належать: формування національної свідомості, любові до рідної землі, народу, бажання працювати задля держави, готовності захищати її; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії свого народу; формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою; прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій українців та представників інших націй, які проживають на території України; виховання духовної культури особистості, створення умов для вибору нею своєї світоглядної позиції; утвердження принципів вселюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності та інших добродійностей; формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря; забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, охорони та зміцнення їх здоров’я; виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки; формування глибокого усвідомлення взаємозв’язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською

РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РЕФОРМАТОРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

відповідальністю; формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою; розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов для її самореалізації; формування у дітей і молоді вмінь міжособистісного спілкування та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин.

Цілеспрямованість виховного процесу забезпечує програма виховання – короткий виклад основних положень і цілей діяльності навчально-виховного закладу щодо виховання учнів упродовж усього періоду їх навчання. Вона ґрунтується на загальній меті виховання і передусім повинна відображати якості, які необхідно сформувати у студентів, намічені завдання та зміст, що мають бути реалізовані для досягнення мети.

Становлення розвиненої особистості, як свідчить досвід, пов'язане з її провідними цілями та особистісними ідеалами, усвідомленням сенсу життя і своїх перспектив, видами діяльності, зацікавленістю цією діяльністю, спілкуванням, видами активності і самоконтролю.

Висновки. Досліджено ідеї реформаторської педагогіки, що заклали підґрунтя демократичних зрушень у світовій та вітчизняній освітній галузі. Розкрито практичні рекомендації, мету, завдання, напрями й шляхи здійснення національного виховання; значення родинного, материнського, художньо-трудового виховання; єдність концептуальних ідей національної педагогіки та педагогіки культури; взаємозв'язок традиційного і “нового” виховання; роль праці у вихованні особистості, самостійної, творчої, готової до самостійного життя. Враховуючи актуальність ідей реформаторської педагогіки у світовій та

українській педагогіці, зокрема у просторі західної діаспори, необхідно спробувати повернути в сьогодення ці надбання вітчизняної педагогіки, оскільки визначають не тільки розвиток трудових навичок, але й естетичних якостей, моральності, фізичної підготовки, творчості, збереження культурної спадщини минулого, яка відтворена у вишивці, ремеслах, орнаменті тощо.

1. *Жарський Е. Виховання: суть, мета, курс працівників дошкілля: [збірник матеріалів] / Е. Жарський. – Нью-Йорк: Шкільна Рада УККА і програмова комісія Ради дошкілля, 1967. – 33 с.*

2. *Жарський Е. Історія виховання / Е. Жарський // Мандрівець. – 1994. – №2(3). – С. 2 – 47*

3. *Сухомлинська О.В. Реформаторська педагогіка / О. Сухомлинська // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 774.*

4. *Трофим'як Б.Є. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.). – Автореф. дис...д-ра істор. наук: 07.00.01. – НАН України. Ін-т українознавства. – Львів, 2003. – 40 с.*

5. *Український спортивний показчик книжкових видань з фізичного виховання та спорту в Україні (1922 – 1941) / Укладач та автор передмови О. Вацеба; Наук. ред. Б. Якимович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 120 с.: іл. – (Укр. біобібліографія. Нова серія; Ч. 6)*

6. *Федоренко С. У 50-ліття Шкільної ради // Українознавство. – 2003. – № 4(9). – С. 378 – 380.*

Стаття надійшла до редакції 12.06.2012

“Мета нашого виховання полягає не лише у тому, щоб виховувати людину-творця, людину – громадянина. Ми маємо виховати людину, яка зобов'язана бути щасливою”.

*Антон Макаренко
російський письменник, педагог
“Безперестанку молитися”
Єф. 5,17*

